

***Formulating the Current Turbulence in the Implementation of Poverty Alleviation Policies in Iran: A Qualitative Study Based on Thematic Analysis**

Mehdi Norouzi 

PhD in Public Administration, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran.

**Ali Asghar
Pourezzat** 

Professor, Department of Public Policy and Administration, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author).

Abstract

Poverty is a multidimensional phenomenon and a major concern in public policy. This study aims to formulate the current messes in the implementation of poverty alleviation policies in Iran and identify the consequences of their persistence. A qualitative approach and thematic analysis were employed, with a focus on the formulation stage of messes within Russell Ackoff's Idealized Design approach. Data were collected through semi-structured interviews with 17 participants with professional, managerial, expert, research, and field experience in poverty alleviation and analyzed using Braun and Clarke's six-phase thematic analysis. The Van Meter and Van Horn policy implementation model served as the primary model, while complementary concepts were used as sensitizing concepts. The findings revealed two overarching themes: fragmentation in the governance architecture and implementation of poverty alleviation, and disruption in the chain of poverty identification, support, and sustainable exit from poverty. An

* Corresponding Author: pourezzat@ut.ac.ir
How to Cite:

interpretive examination of the relationships and mutual reinforcement among themes led to the formulation of five vicious cycles: data deficiencies and targeting errors, institutional fragmentation and duplication, short-term support and dependency, the policy–implementation gap, and resource instability and short-term interventions. The persistence of these cycles is associated with the reproduction of poverty, inefficient resource allocation, unequal access, erosion of public trust, and reduced capacity for policy learning and reform. The findings highlight the need to strengthen the connections among multidimensional poverty assessment, data governance, institutional coordination, empowerment, outcome-oriented evaluation, and policy learning.

Keywords: poverty alleviation; public policy implementation; implementation challenges; governance; thematic analysis.

1. Introduction

Poverty is increasingly understood as a multidimensional condition involving economic, social, and human deprivation. Its alleviation therefore requires coordinated and sustained interventions. In Iran, the persistence of poverty despite extensive welfare and support programs raises questions about how existing policies are implemented and why gaps remain between formal objectives and outcomes. This study approaches implementation problems as interconnected rather than isolated deficiencies. Drawing on Ackoff's formulation of messes, it examines the experiences of relevant actors to formulate existing implementation messes and their consequences.

Research Question: How can the implementation messes of poverty alleviation policies in Iran be formulated, and what are the consequences of their persistence?

2. Literature Review

Policy implementation

Policy implementation is shaped by institutional arrangements, resources, organizational structures, frontline discretion, and contextual conditions. Top-down and bottom-up perspectives provide complementary views of the relationship between formal policy and implementation practice. The ambiguity-conflict perspective draws

attention to uncertainty over objectives, responsibilities, and resources. Network governance emphasizes coordination, information exchange, trust, and shared responsibility among multiple actors. Policy capacity highlights analytical, operational, and political capabilities required for policy implementation. Building on Ackoff, this study treats implementation messes as interconnected problems whose relationships and persistence are examined alongside their individual manifestations. These perspectives serve as sensitizing concepts rather than predetermined thematic categories.

3. Methodology

The study employed a qualitative, inductive thematic analysis. Semi-structured interviews were conducted with 17 purposively selected participants representing policymaking, management, frontline implementation, research, civil society, information systems, and target communities. Sampling continued until theoretical saturation. Data were analyzed using Braun and Clarke's six-phase framework, including familiarization, coding, theme development, review, definition, and reporting. The analysis remained close to participants' accounts while using policy implementation and governance concepts as sensitizing perspectives. Credibility was supported through repeated review of transcripts, codes, and themes. Cohen's Kappa was 0.59, indicating acceptable agreement between the two coders.

4. Results

Findings indicate that implementation problems are interconnected across governance, poverty identification, targeting, resource allocation, and support.

4.1. Thematic Findings

Two overarching themes and six organizing themes were identified.

1. Fragmentation in the Governance Architecture and Implementation of Poverty Alleviation

- Institutional fragmentation and weak inter-organizational coordination
- Gap between formal policy and implementation practice
- Deficiencies in legal, monitoring, and accountability arrangements

2. Disruption in the Chain of Poverty Identification, Support, and Sustainable Exit from Poverty

- Inefficiencies in poverty identification and targeting
- Financial fragility and weak resource sustainability
- Reproduction of support dependency and weak sustainable exit from poverty

The first theme reflects overlapping mandates, weak coordination, fragmented responsibilities, gaps between formal policy and local implementation, and limited outcome-oriented accountability. The second reflects incomplete and outdated data, targeting errors, unstable financing, and weak connections between support and empowerment.

4.2. Vicious Cycles

Interpretive analysis of relationships among the organizing themes and their mutual reinforcement led to five vicious cycles:

1. **Data and targeting:** weak data → targeting errors → inefficient resource allocation → reduced effectiveness.
2. **Institutional fragmentation:** overlapping mandates → weak coordination → parallel activities → unclear accountability → persistent fragmentation.
3. **Support dependency:** short-term relief → lack of exit pathways → weak empowerment → renewed support needs.
4. **Policy and implementation gap:** centralized design → limited attention to local conditions → incomplete implementation → weak outcomes → persistence of ineffective policies.
5. **Resource instability:** unstable funding → short-term planning → short-term interventions → weak sustainable exit → renewed resource pressures.

4.3. Consequences of Persistent Disorder

The persistence of these messes was associated with six major consequences: reproduction of poverty and deprivation, inefficient resource allocation, erosion of public trust, unequal access, continued reliance on compensatory support, and reduced capacity for policy

نام خانوادگی نویسنده اول و دوم (بیش از دو نویسنده نام خانوادگی نویسنده اول و همکاران | ۵

learning and policy improvement. Overall, the findings indicate that implementation problems are interconnected across identification, decision-making, resources, service delivery, monitoring, and learning. Therefore, improving poverty alleviation implementation requires stronger institutional coordination, integrated data governance, stable resources, empowerment-oriented interventions, outcome-focused evaluation, and effective learning mechanisms.

آماده انتشار



صورت‌بندی آشفته‌گی‌های کنونی در اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران: مطالعه‌ای کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون

گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دولتی و علوم سازمانی،
دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مهدی نوروزی ^{ID}

گروه خط‌مشی و اداره امور عمومی، دانشکده مدیریت دولتی و علوم
سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران

علی اصغر پورعزت ^{ID} *

چکیده

فقر پدیده‌ای چندبعدی و از مسائل اساسی خط‌مشی‌گذاری عمومی است. هدف پژوهش حاضر، صورت‌بندی آشفته‌گی‌های اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران و شناسایی پیامدهای تداوم آن‌هاست. پژوهش با رویکرد کیفی و تحلیل مضمون، با تمرکز بر مرحله صورت‌بندی آشفته‌گی‌ها در طراحی آرمانی راسل ایکاف انجام شد. داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۷ مشارکت‌کننده دارای تجربه تخصصی، مدیریتی، کارشناسی، پژوهشی و میدانی در حوزه فقرزدایی گردآوری و با الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک تحلیل شد. مدل اجرای خط‌مشی ون‌متر و ون‌هورن مدل پایه و مفاهیم مکمل، مفاهیم حساس‌کننده تحلیل بودند. یافته‌ها دو مضمون فراگیر شامل گسست در معماری حکمرانی و اجرای فقرزدایی و اختلال در زنجیره شناسایی، حمایت و خروج پایدار از فقر را نشان داد. بررسی تفسیری ارتباط و تقویت متقابل مضامین، پنج چرخه معیوب شامل ضعف داده و خطای هدف‌گیری، تشتت نهادی و موازی‌کاری، حمایت مقطعی و وابستگی، شکاف خط‌مشی و میدان اجرا و ناپایداری منابع و مداخلات کوتاه‌مدت را صورت‌بندی کرد. تداوم این چرخه‌ها با بازتولید فقر، تخصیص ناکارآمد منابع، نابرابری در دسترسی، فرسایش اعتماد عمومی و کاهش ظرفیت یادگیری و اصلاح خط‌مشی همراه است. یافته‌ها بر تقویت ارتباط میان شناخت چندبعدی فقر، حکمرانی داده، هماهنگی نهادی، توانمندسازی، ارزیابی نتیجه‌محور و یادگیری خط‌مشی تأکید دارند.

کلیدواژه‌ها: فقرزدایی، اجرای خط‌مشی عمومی، آشفته‌گی اجرایی، حکمرانی، تحلیل مضمون.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت دولتی دانشگاه تهران است.

* نویسنده مسئول: pourezat@ut.ac.ir

مقدمه

در ادبیات معاصر توسعه، فقر پدیده‌ای چندبعدی است و محرومیت‌های اقتصادی، اجتماعی و انسانی، ناامنی معیشتی، طرد اجتماعی و محدودیت دسترسی به فرصت‌های زندگی را دربرمی‌گیرد (UNDP, 2025). بر این اساس، فقرزدایی مجموعه‌ای از مداخلات هماهنگ و پایدار را شامل می‌شود که ابعاد مختلف محرومیت را هدف قرار می‌دهند. دانایی فرد و همکاران (۱۴۰۳) در ایران سه خط‌مشی اصلی تنظیمی، حمایتی و ترویجی را در قالب شش راهبرد و بیست و یک برنامه اجرایی و عملیاتی شناسایی کرده‌اند. پژوهش حاضر نیز اجرای مجموعه این خط‌مشی‌ها و برنامه‌های مرتبط با آن‌ها را در سطح ملی، با تمرکز بر حکمرانی و هماهنگی نهادی، شناسایی و هدف‌گیری گروه‌های هدف، تأمین منابع، حمایت و توانمندسازی، نظارت و یادگیری خط‌مشی بررسی می‌کند.

چندبعدی‌بودن فقر، اجرای خط‌مشی‌های مرتبط با آن را به فرایندی پیچیده و وابسته به زمینه تبدیل می‌کند. تحقق اهداف فقرزدایی، افزون بر کیفیت طراحی و کفایت منابع، به چگونگی تبدیل تصمیم‌های رسمی به اقدامات اجرایی، استمرار مداخلات و ظرفیت نظام اجرا برای پاسخ به شرایط متغیر گروه‌های هدف وابسته است (Banerjee et al., 2024; Ruja et al., 2024).

اهمیت این مسئله در شرایطی که تورم، نااطمینانی اقتصادی و کاهش تاب‌آوری خانوارها در برابر شوک‌های معیشتی وجود دارد، بیشتر می‌شود (UNDP, 2025). در ایران نیز، با وجود سابقه طولانی سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی، فقر و آسیب‌پذیری اقتصادی همچنان از مسائل مهم سیاست عمومی است و بخشی از جمعیت، به‌ویژه خانوارهای کم‌برخوردار و ساکنان مناطق روستایی، در معرض فقر یا بازگشت به آن قرار دارند (World Bank, 2025).

استمرار فقر علاوه بر کیفیت مداخلات فقرزدایی، از عوامل ساختاری و تحولاتی چون رکود، بیکاری و بی‌ثباتی اقتصاد کلان نیز تأثیر می‌پذیرد (Mussida & Sciulli, 2022). از این رو، بررسی فرایند اجرا و فاصله میان اهداف اعلام‌شده و نتایج حاصل، اهمیت ویژه‌ای دارد. اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی حاصل تعامل کنشگران، سازمان‌ها، رویه‌ها و شرایط محیطی است و مسائل آن در سطوح مختلف با یکدیگر ارتباط دارند (Bullock et al., 2021). در این پژوهش، با الهام از مرحله صورت‌بندی آشفستگی‌ها در طراحی آرمانی راسل ایکاف، آشفستگی به مجموعه‌ای از مسائل به‌هم‌پیوسته در فرایند اجرا اشاره دارد که روابط میان آن‌ها

از داده‌های میدانی استخراج می‌شود. تحلیل مضمون نیز برای شناسایی و تفسیر این مسائل بر پایه تجربه و ادراک کنشگران به کار گرفته شده است. بر این اساس، پژوهش حاضر اجرای مجموعه خط‌مشی‌های تنظیمی، حمایتی و ترویجی و برنامه‌های مرتبط با آن‌ها را در ایران بررسی می‌کند تا آشفتگی‌های موجود در فرایند اجرا و پیامدهای تداوم آن‌ها را صورت‌بندی کند. سوال اصلی پژوهش این است که آشفتگی‌های موجود در اجرای مجموعه خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران چگونه صورت‌بندی می‌شوند و تداوم آن‌ها چه پیامدهایی برای نظام اجرای این خط‌مشی‌ها به همراه دارد؟

مبانی نظری

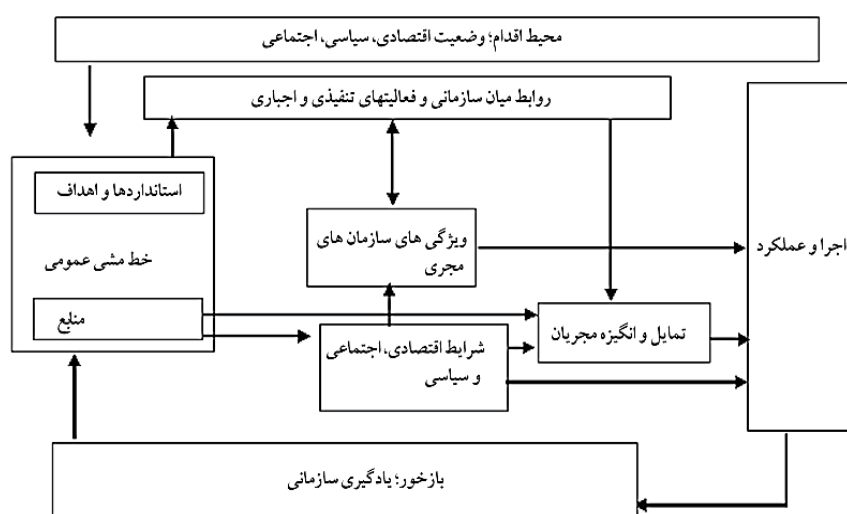
اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی فرایندی خطی و اداری نیست و در تعامل میان اهداف رسمی، ساختارهای نهادی، منابع، سازمان‌های مجری، کارگزاران خط مقدم، گروه‌های هدف و شرایط محیطی شکل می‌گیرد. از این رو، تحلیل آن به توجه هم‌زمان به ساختارهای رسمی، روابط بین‌سازمانی، رفتار مجریان، ظرفیت اجرایی و شرایط محیطی نیاز دارد. در پژوهش حاضر، مدل اجرای خط‌مشی ون‌متر و ون‌هورن به عنوان مدل پایه در نظر گرفته شده است. این مدل، ارتباط میان خط‌مشی و عملکرد اجرایی را بر اساس شش دسته متغیر شامل استانداردها و اهداف خط‌مشی، منابع، ارتباطات بین‌سازمانی و فعالیت‌های اجرایی، ویژگی‌های سازمان‌های مجری، شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و گرایش مجریان توضیح می‌دهد (Van Meter & Van Horn, 1975). در کنار آن، دیدگاه‌های مختلف اجرای خط‌مشی بر شرایط تحقق اهداف، ترتیبات اجرایی و ارتباط میان سطوح اجرا تأکید دارند (Hogwood & Gunn, 1984; Sabatier & Mazmanian, 1980; Hill & Hupe, 2002). در پژوهش حاضر، دیدگاه پایین به بالا، بوروکراسی سطح خیابان، مدل ابهام و تعارض ماتلند، حکمرانی شبکه‌ای و ظرفیت سیاستی در جایگاه مفاهیم حساس‌کننده قرار دارند و طراحی آرمانی راسل ایکاف، مبنای مفهومی صورت‌بندی آشفتگی و تحلیل ارتباط میان مسائل را فراهم می‌کند.

۱. اجرای خط‌مشی: از تصمیم رسمی تا واقعیت میدان

مطالعات اجرای خط‌مشی نشان می‌دهند تحقق اهداف تحت تأثیر منابع، ترتیبات سازمانی، ارتباطات بین‌سازمانی، ویژگی‌های سازمان‌های مجری و شرایط محیطی قرار دارد. مدل

ون متر و ون هورن این عوامل را در قالب شش مجموعه متغیر به هم مرتبط می کند و فرایند اجرا را از تصمیم رسمی تا عملکرد اجرایی مورد توجه قرار می دهد (Van Meter & Van Horn, 1975).

شکل ۱. مدل پایه اجرای خط مشی در پژوهش حاضر بر اساس ون متر و ون هورن
(منبع: ون متر و ون هورن، ۱۹۷۵: ۴۶۳؛ فغانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۹)



در پژوهش حاضر، این مدل برای تحدید عرصه تحلیل و تفسیر مسائل اجرای خط مشی های فقرزدایی به کار گرفته شد. شش دسته متغیر مدل، افق تحلیلی اجرا را مشخص کردند و کدها و مضامین بر پایه داده های مصاحبه شکل گرفتند. از این منظر، شکاف میان خط مشی رسمی و میدان اجرا با استانداردها و اهداف، شکنندگی منابع با منابع خط مشی، پراکندگی نهادی با ارتباطات بین سازمانی و ویژگی های سازمان های مجری و تفاوت های منطقه ای با شرایط محیطی ارتباط مفهومی دارند.

رویکردهای پایین به بالا نیز نقش مجریان خط مقدم و ظرفیت آنها برای تفسیر و اجرای خط مشی را برجسته می کنند. نظریه بوروکراسی سطح خیابان نشان می دهد تصمیم های رسمی در تعامل با شرایط واقعی کار و صلاحدید مجریان، در عرصه اجرا شکل عملی پیدا می کنند (Lipsky, 1980).

در این پژوهش، این دیدگاه برای توجه به تجربه مجریان محلی و فاصله میان الزامات رسمی و واقعیت میدان به عنوان مفهوم حساس کننده مورد استفاده قرار گرفت. مدل ابهام و تعارض ماتلند نیز ابهام در اهداف، ابزارها و شیوه‌های اجرا و تعارض بر سر اهداف، منابع، منافع و مسئولیت‌ها را در تبیین وضعیت اجرا مورد توجه قرار می‌دهد (Matland, 1995). در پژوهش حاضر، مفاهیم ابهام و تعارض برای توجه به اختلاف برداشت‌ها، تعارض منافع و عدم قطعیت‌های موجود در فرایند اجرا به کار گرفته شدند.

۲. حکمرانی و روابط شبکه؛ بستری برای پیچیدگی

خط‌مشی‌های فقرزدایی در شبکه‌ای از سازمان‌های حمایتی، اقتصادی، آموزشی، بهداشتی و محلی اجرا می‌شوند و اختیار، اطلاعات و منابع میان بازیگران دولتی و غیردولتی توزیع شده است (Rhodes, 1997). در این بستر، هماهنگی، تبادل اطلاعات، اعتماد، تقسیم مسئولیت و پاسخ‌گویی اهمیت دارد و پراکندگی مسئولیت، تعارض مأموریت‌ها، گسست جریان اطلاعات و ضعف پاسخ‌گویی می‌تواند مسائل اجرا را تشدید کند. در این پژوهش، حکمرانی شبکه‌ای به عنوان مفهوم حساس کننده برای تحلیل روابط میان سازمان‌های درگیر در اجرای فقرزدایی و ارتباط میان سطوح ملی، استانی و محلی مورد استفاده قرار گرفت.

۳. ظرفیت سیاستی: توانمندی برای اجرا

ظرفیت سیاستی به مجموعه توانمندی‌های فردی، سازمانی و سیستمی برای تحلیل مسئله، تولید و به کارگیری دانش، مدیریت منابع، هماهنگی اقدامات و جلب حمایت ذی‌نفعان در فرایند خط‌مشی اشاره دارد (Wu et al., 2015). این ظرفیت در سه دسته تحلیلی، عملیاتی و سیاسی و در سطوح فردی، سازمانی و سیستمی قابل بررسی است. ظرفیت تحلیلی به تولید و استفاده از داده و دانش، ظرفیت عملیاتی به سازمان‌دهی منابع و اجرای اقدامات و ظرفیت سیاسی به مدیریت ذی‌نفعان، جلب حمایت و حفظ مشروعیت خط‌مشی مربوط است. در پژوهش حاضر، این مفهوم برای تفسیر مسائلی از قبیل ضعف داده‌های رفاهی، محدودیت منابع، کاستی توان اجرایی، دشواری هماهنگ‌سازی سازمان‌ها و ضعف ارتباط با ذی‌نفعان به کار گرفته شد. از این منظر، ظرفیت سیاستی بیانگر توان نظام اجرا برای تبدیل تصمیم‌ها و منابع به اقدامات هماهنگ و فراهم کردن شرایط استمرار و اثربخشی آنهاست.

۴. آشفته‌گی اجرایی در طراحی آرمانی ایکاف

در رویکرد طراحی آرمانی ایکاف، آشفته‌گی به وضعیتی متشکل از مسائل به هم پیوسته اشاره دارد که هر یک در ارتباط با مسائل دیگر شکل می‌گیرند و شناخت وضعیت موجود به توجه به روابط میان آن‌ها نیاز دارد. در این رویکرد، صورت‌بندی آشفته‌گی به شناخت وضعیت موجود، ارتباط میان مسائل و سازوکارهای تداوم آن‌ها می‌پردازد (Ackoff et al., 2006). بر این اساس، مدل ون‌متر و ون‌هورن، مبنای نظری فهم فرایند اجرای خط‌مشی و طراحی آرمانی ایکاف، مبنای مفهومی صورت‌بندی آشفته‌گی‌های اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در پژوهش حاضر است. مفاهیم مکمل نیز در جایگاه مفاهیم حساس کننده قرار گرفتند. تحلیل مضمون برای استخراج مضامین از روایت مشارکت‌کنندگان به کار گرفته شد و ارتباط میان مضامین در پرتو مفهوم آشفته‌گی بررسی شد. مضامین بر پایه داده‌های میدانی شکل گرفتند و مبنای نظری نقش جهت‌دهنده و تفسیری داشتند. بر پایه این چارچوب نظری و مفهومی، پیشنهاد پژوهش از حیث نوع نارسایی‌های شناسایی‌شده، سطح تحلیل، ارتباط میان مسائل و پیامدهای تداوم آن‌ها بررسی شد.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های داخلی و خارجی طیفی از نارسایی‌های نهادی، سازمانی، اجرایی، اطلاعاتی و محیطی را در حوزه فقرزدایی شناسایی کرده‌اند. مطالعات داخلی بر ضعف هماهنگی، پراکندگی نهادی، محدودیت ظرفیت اجرایی، کاستی‌های اطلاعاتی، تعارض منافع، ناکارآمدی بوروکراتیک، ضعف نظارت و تأثیر شرایط اقتصاد کلان تأکید دارند.

پیری و صالح‌پور (۱۴۰۴) تقلیل مفهوم فقر، ضعف توانمندسازی، کمبود منابع و نیروی متخصص، بوروکراسی ناکارآمد و فقدان بانک اطلاعاتی جامع را از چالش‌های فقرزدایی سازمانی در ایران دانسته‌اند. با این حال، تمرکز این مطالعه بر شناسایی چالش‌ها و جهت‌گیری‌های فقرزدایی قرار دارد و ارتباط میان نارسایی‌های اجرا و پیامدهای تداوم آن‌ها جایگاه محدودتری دارد.

دانایی فرد و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی درباره خط‌مشی‌ها، راهبردها و برنامه‌های رفع فقر در ایران، سه خط‌مشی تنظیمی، حمایتی و ترویجی را در قالب شش راهبرد و ۲۱ برنامه اجرایی و عملیاتی صورت‌بندی کرده‌اند. رشد اقتصادی پایدار و کاهش تورم، آمایش سرزمینی، تسهیل کسب و کار، گسترش تأمین اجتماعی، ارتقای فرهنگ عمومی و حرفه‌ای و افزایش سرمایه اجتماعی از بخش‌های اصلی این راهبردها هستند. این یافته‌ها نشان می‌دهد اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی به هماهنگی میان حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیاز دارد.

فقانی و همکاران (۱۴۰۰) ضعف نظارت، تعارض منافع، ناکارآمدی بوروکراتیک، نارسایی اطلاعات ثبتی و فقدان متولی محوری را از موانع اجرای خط‌مشی‌های رفاهی معرفی کرده‌اند. قرباغی و همکاران (۱۴۰۰) نیز ضعف توانمندی مجریان، درک ناکافی مسئله، فقدان نگرش یکپارچه و کاستی‌های ساختاری و حمایتی را از موانع اجرای خط‌مشی در ایران دانسته‌اند. ثنایی‌اعلم و همکاران (۱۳۹۵) بر ضعف ظرفیت اجرایی، روابط افقی بین‌سازمانی و دریافت بازخورد از گروه‌های هدف تأکید کرده‌اند. الوانی و همکاران (۱۳۹۴) نیز اثربخشی اقدامات فقرزدایی را با ناکارآمدی نظام خط‌مشی‌گذاری مرتبط دانسته‌اند. وجه مشترک این مطالعات، توجه به هماهنگی نهادی و ظرفیت اجراست؛ درحالی‌که ارتباط و تقویت متقابل این نارسایی‌ها در فرایند اجرا در آن‌ها جایگاه محدودتری دارد.

در ادبیات خارجی اجرای خط‌مشی، هیل و هوپ^۱ (۲۰۲۲) اجرا را فرایندی چندسطحی و چندبازیگری می‌دانند که تحت تأثیر تعامل میان سطوح حکمرانی، سازمان‌ها و مجریان قرار دارد. بارینتوس^۲ (۲۰۱۱) پایداری برنامه‌های انتقال اجتماعی را به ظرفیت اجرایی دولت، انسجام نهادی، شناسایی گروه‌های هدف و نظام پایش مرتبط می‌داند. فیزباین و شادی^۳

1 Hill and Hupe

2 Barrientos

3 Fiszbein and Schady

(۲۰۰۹) نیز هدف‌گیری، جریان اطلاعات، شفافیت نهادی، ظرفیت اداری و پایش مستمر را از الزامات اجرای موفق برنامه‌های انتقال نقدی مشروط معرفی کرده‌اند. این مطالعات بر ظرفیت دولت، هماهنگی، اطلاعات، هدف‌گیری و پایش تأکید دارند و در عین حال، بررسی رابطه میان مجموعه نارسایی‌های اجرایی بر پایه تجربه کنشگران جایگاه محدودتری دارد. در مجموع، ادبیات موجود نشان می‌دهد خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران مجموعه‌ای متنوع از مداخلات تنظیمی، حمایتی و ترویجی را دربرمی‌گیرند و اجرای آن‌ها با نارسایی‌هایی در هماهنگی، ظرفیت اجرا، اطلاعات، هدف‌گیری، منابع، بوروکراسی و نظارت همراه است. دانایی فرد و همکاران (۱۴۰۳) این حوزه را از نظر خط‌مشی‌ها، راهبردها و برنامه‌ها صورت‌بندی کرده‌اند و مطالعات دیگر بیشتر بر شناسایی چالش‌های اجرای بخش‌های مختلف تمرکز داشته‌اند. شکاف پژوهشی در ارتباط میان این نارسایی‌ها، نحوه تقویت متقابل آن‌ها و سازوکار تداوم آشفتگی اجرایی در فرایند اجرا قرار دارد. از این رو، ضرورت پژوهش حاضر به فهم رابطه میان نارسایی‌های پراکنده در سطوح مختلف اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی مربوط می‌شود. وجه تمایز پژوهش حاضر، تمرکز بر مجموعه خط‌مشی‌های تنظیمی، حمایتی و ترویجی و صورت‌بندی رابطه‌مند آشفتگی‌های اجرای آن‌هاست. تحلیل مضمون تجربه کنشگران نیز امکان بررسی ارتباط میان نارسایی‌های نهادی، اجرایی، اطلاعاتی و مالی و پیامدهای تداوم آن‌ها را در قالب مفهوم آشفتگی اجرایی فراهم می‌کند.

روش شناسی

این پژوهش با رویکرد کیفی و استفاده از تحلیل مضمون انجام شد و هدف آن صورت‌بندی مضامین و الگوهای به‌هم‌پیوسته آشفتگی‌های اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران بر پایه تجربه و برداشت کنشگران بود. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با مشارکت‌کنندگان دارای تجربه تخصصی، مدیریتی، کارشناسی، پژوهشی و میدانی در حوزه خط‌مشی‌گذاری اجتماعی و

فقرزدایی گردآوری شد. احراز خبرگی برای مشارکت کنندگان تخصصی بر پایه حداقل ۱۰ سال سابقه مرتبط و تجربه حرفه‌ای یا پژوهشی در طراحی، اجرا، پایش یا ارزیابی خط‌مشی‌ها و برنامه‌های فقرزدایی انجام شد. برای مدیران و کارشناسان، سابقه فعالیت مرتبط، تجربه اجرایی و آشنایی عملی با فرایندهای برنامه‌های فقرزدایی و برای کنشگران میدانی و جامعه هدف، سابقه فعالیت اجتماعی یا تجربه زیسته مرتبط ملاک انتخاب بود. نمونه‌گیری هدفمند با هدف پوشش تجربه‌های مرتبط با خط‌مشی‌های تنظیمی، حمایتی و ترویجی و مشارکت افرادی از سطوح خط‌مشی‌گذاری، مدیریت، اجرا، جامعه مدنی و جامعه هدف انجام شد. ویژگی‌های مشارکت کنندگان در جدول ۱ آمده است. نمونه‌گیری تا اشباع نظری ادامه یافت و مصاحبه‌های پایانی برای بررسی پایداری مضامین و تثبیت ساختار مفهومی انجام شد. روند شکل‌گیری مضامین جدید در جدول ۲ ارائه شده است.

مصاحبه‌ها بر اساس راهنمای نیمه‌ساختاریافته‌ای انجام شد که با توجه به پرسش اصلی پژوهش و با تمرکز بر چگونگی اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی، مسائل و موانع اجرایی، ارتباط میان مسائل و پیامدهای آن‌ها طراحی شد. پرسش‌های پیگیری‌شونده نیز متناسب با پاسخ مشارکت کنندگان مطرح شد. گفت‌وگوها با رضایت مصاحبه‌شوندگان ضبط، به‌طور کامل پیاده‌سازی و چندین بار مطالعه شدند.

تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۰۶) با رویکرد عمدتاً استقرایی و معنامحور انجام شد. پس از مأنوس‌شدن با داده‌ها و ثبت یادداشت‌های اولیه، کدگذاری اولیه بر اساس محتوای روایت‌ها انجام گرفت. سپس کدهای مرتبط در قالب مضامین اولیه سازمان‌دهی و در ارتباط با متن داده‌ها بازبینی، ادغام، تفکیک یا بازتعریف شدند و در مرحله پایانی، مضامین اصلی تعریف و نام‌گذاری شدند.

مدل اجرای خط‌مشی ون‌متر و ون‌هورن به‌عنوان مدل پایه و مفاهیم اجرای پایین به بالا، بوروکراسی سطح خیابان، ابهام و تعارض، حکمرانی شبکه‌ای و ظرفیت سیاستی به‌عنوان مفاهیم حساس‌کننده مورد استفاده قرار گرفتند. مفهوم آشفتگی در طراحی آرمانی یک‌کاف نیز مبنای مفهومی صورت‌بندی ارتباط میان مسائل را فراهم کرد. این مفاهیم برای جهت‌دهی تحلیل و تفسیر یافته‌ها به کار رفتند و ساختار مضامین بر پایه داده‌های مشارکت کنندگان شکل گرفت.

برای تقویت اعتبار و قابلیت اعتماد یافته‌ها، داده‌ها، کدها و مضامین به‌صورت مکرر بازیابی و تناسب مضامین با شواهد تجربی بررسی شد. قابلیت اطمینان کدگذاری نیز با ضریب کاپای کوهن سنجیده شد که مقدار آن ۰/۵۹ به‌دست آمد و سطح قابل قبولی از توافق میان دو کدگذار را نشان داد.

جدول ۱. ویژگی‌های عمومی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

کد	حوزه تخصص / نقش	تخصص علمی	سابقه	نوع ارتباط با حوزه فقرزدایی
P۱	مدیر ارشد در نهاد حمایتی ملی	کارشناسی مهندسی عمران	۲۴ سال	خط‌مشی‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر طرح‌های حمایت معیشتی و توانمندسازی خانوارهای کم‌درآمد
P۲	کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی در نهاد حمایتی	دکتری مدیریت صنعتی	۱۸ سال	ارتباط مستقیم با خانوارهای تحت پوشش، ارزیابی نیازها، تشکیل پرونده و پیگیری خدمات حمایتی
P۳	مدیر مالی حوزه توانمندسازی مددجویان	کارشناسی ارشد MBA	۲۰ سال	طراحی و اجرای برنامه‌های اشتغال‌زایی، مهارت‌آموزی و خروج تدریجی از چرخه حمایت
P۴	کارشناس سیاست‌گذاری اجتماعی و رفاه عمومی	دکتری مدیریت دولتی	۱۵ سال	مشارکت در تدوین اسناد، برنامه‌ها و سیاست‌های رفاهی و تحلیل آثار خط‌مشی‌های اجتماعی بر فقر
P۵	پژوهشگر دانشگاهی در حوزه فقر، رفاه و نابرابری	دکتری مدیریت دولتی	۱۷ سال	انجام مطالعات علمی درباره فقر چندبعدی، ارزیابی خط‌مشی‌های فقرزدایی و تحلیل نظام رفاهی
P۶	کارشناس بودجه و تأمین مالی برنامه‌های حمایتی	کارشناسی حسابداری	۱۹ سال	بررسی منابع مالی، تخصیص اعتبارات، پایداری بودجه و ارزیابی کارایی هزینه‌های فقرزدایی
P۷	مدیر حوزه پایگاه‌های اطلاعاتی و داده‌های رفاهی	دکتری IT	۱۴ سال	فعالیت در زمینه تجمیع داده‌های خانوار، شناسایی گروه‌های هدف و تبادل اطلاعات بین دستگاهی
P۸	مدیر محلی/استانی برنامه‌های اجتماعی و حمایتی	کارشناسی مدیریت	۲۲ سال	اجرای میدانی خط‌مشی‌های فقرزدایی در سطح استان، هماهنگی بین دستگاه‌ها و شناسایی مسائل منطقه‌ای
P۹	کارشناس بهداشت و سلامت اجتماعی در مناطق محروم	کارشناسی مهندسی صنایع	۱۶ سال	ارائه و بایش خدمات سلامت، شناسایی محرومیت سلامت‌محور و ارتباط با خانوارهای آسیب‌پذیر
P۱۰	کارشناس آموزش و بازماندگی از تحصیل	کارشناسی ارشد روانشناسی و مشاوره تحصیلی	۱۳ سال	فعالیت در زمینه شناسایی کودکان بازمانده از تحصیل، حمایت آموزشی و کاهش فقر آموزشی
P۱۱	کارشناس حوزه مسکن حمایتی و سکونتگاه‌های کم‌برخوردار	کارشناسی مهندسی عمران	۱۸ سال	ارتباط با برنامه‌های تأمین مسکن، بهسازی سکونتگاه‌های غیررسمی و حمایت از خانوارهای فاقد مسکن مناسب
P۱۲	فعال سازمان مردم‌نهاد در حوزه محرومیت‌زدایی	کارشناسی مهندسی عمران	۱۲ سال	اجرای پروژه‌های محلی، تسهیل‌گری اجتماعی و ارتباط مستقیم با گروه‌های محروم
P۱۳	تسهیل‌گر اجتماعی و توسعه محلی	کارشناسی ارشد مهندسی صنایع	۱۰ سال	فعالیت میدانی در محلات کم‌برخوردار، جلب مشارکت جامعه هدف و تقویت سرمایه اجتماعی
P۱۴	کارشناس سابق در نهاد برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای	دانشجوی دکتری مدیریت دولتی	۲۱ سال	تحلیل ارتباط خط‌مشی‌های توسعه‌ای، اشتغال منطقه‌ای و توزیع منابع با کاهش فقر و نابرابری

P۱۵	کارشناس حقوقی و تنظیم گری در حوزه رفاه	کارشناسی حقوق	۱۵ سال	بررسی قوانین، آیین نامه ها، تعارضات نهادی، مسئولیت دستگاه ها و خلأهای حقوقی نظام فقرزدایی
P۱۶	نماینده یا مطلع محلی از جامعه هدف/خانوارهای کم درآمد	دیپلم	۸ سال تجربه زیسته	تجربه مستقیم از دریافت خدمات حمایتی، مواجهه با بروکراسی، کرامت مددجویی و مسائل واقعی خانوارهای فقیر
P۱۷	کارشناس پایش و ارزیابی برنامه های اجتماعی	دکتری مدیریت صنعتی	۱۴ سال	طراحی شاخص ها، ارزیابی اثربخشی مداخلات، تحلیل بازخوردها و سنجش پیامدهای برنامه های فقرزدایی

جدول ۲. روند اشباع نظری و شکل گیری مضامین جدید در مصاحبه ها^۱

کدهای سازمان دهنده	P ۱	P ۲	P ۳	P ۴	P ۵	P ۶	P ۷	P ۸	P ۹	P ۱۰	P ۱۱	P ۱۲	P ۱۳	P ۱۴	P ۱۵	P ۱۶	P ۱۷	فراوانی حضور مضمون در مصاحبه ها
پراکندگی نهادی و ضعف هماهنگی بین سازمانی	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۱۵
شکاف میان خط مشی رسمی و میدان اجرا													*	*	*	*	*	۴
نارسایی نظام حقوقی، نظارتی و پاسخ گویی	*			*	*				*	*			*	*		*	*	۹
ناکارآمدی نظام شناسایی و هدف گیری گروه های فقیر	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۱۳
شکندگی منابع و ضعف پایداری مالی برنامه ها									*			*	*			*	*	۴
بازتولید وابستگی حمایتی و ضعف خروج پایدار از فقر					*	*	*	*				*	*	*	*	*	*	۹
مجموع مضامین جدید در هر مصاحبه	۳	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	

۱. علامت ستاره نشان دهنده حضور شواهد مرتبط با مضمون سازمان دهنده در مصاحبه است و ردیف مضامین جدید، نشان دهنده ظهور مضمون تازه در آن مصاحبه است.

مضامین جدید در مصاحبه‌های ۱، ۵، ۹ و ۱۳ شناسایی شدند و از مصاحبه ۱۴ تا ۱۷ مضمون جدیدی به ساختار مفهومی افزوده نشد. مصاحبه‌های پایانی برای بررسی ثبات مضامین و تأیید اشباع نظری ادامه یافتند.

یافته‌ها

تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد آشفته‌گی اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران از مجموعه‌ای از نارسایی‌های مرتبط در حکمرانی، شناخت فقر، هدف‌گیری، تخصیص منابع و حمایت از خانوارها شکل گرفته است. در روایت مشارکت‌کنندگان، این نارسایی‌ها گاه هم‌زمان بروز کرده و در برخی وضعیت‌ها یکدیگر را تقویت کرده‌اند. این ارتباط‌ها بر پایه تکرار و هم‌وقوعی مضامین در روایت‌ها و تفسیر روابط میان آن‌ها صورت‌بندی شد و سنجش علی یا کمی میان متغیرها در تحلیل صورت نگرفت. تحلیل داده‌ها به شناسایی دو مضمون فراگیر و شش مضمون سازمان‌دهنده انجامید و بررسی ارتباط و تقویت متقابل آن‌ها، پنج چرخه معیوب و شش پیامد اصلی تداوم آشفته‌گی‌ها را صورت‌بندی کرد. نمونه کدگذاری اولیه در جدول ۳ و ساختار سلسله‌مراتبی مضامین در جدول ۴ ارائه شده است. گزاره‌های مشارکت‌کنندگان نیز با کد آنان مستند شده‌اند.

جدول ۳. نمونه‌ای از استخراج کدهای اولیه از گزاره‌های مصاحبه‌ای

کد اولیه	گزاره مصاحبه (نمونه)	کد مشارکت‌کننده
- تشتت نهادی در فقرزدایی - موازی‌کاری‌های اجرایی - فقدان فرماندهی واحد عملیاتی	«ببینید، مشکل اصلی این است که هر نهادی برای خودش یک جزیره درست کرده؛ کمیته امداد، بهزیستی، بنیادها ... همه هم مدعی فقرزدایی هستند. وقتی متولی واحدی برای اجرای این خط‌مشی‌ها نداریم، عملاً انرژی سیستم صرف خنثی کردن موازی‌کاری‌ها می‌شود و خروجی خالص، نزدیک به صفر است».	P۱
- ناهماهنگی بومی در اجرای خط‌مشی‌ها - نادیده‌گرفتن تفاوت‌های منطقه‌ای	«مشکل اینجاست که یک نسخه واحد برای کل کشور می‌پیچیم. برنامه‌ای که برای فقر شهری تهران جواب می‌دهد، در فقر روستایی بلوچستان اصلاً بی‌معناست. ما ضعف جدی در بومی‌سازی اجرای سیاست‌ها داریم».	P۴

کدگذاری اولیه با حفظ نزدیکی به معنای روایت مشارکت کنندگان انجام شد و سپس کدها بر اساس قرابت معنایی و ظرفیت تبیین آشفتگی اجرایی مقایسه و پالایش و در قالب مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر صورت‌بندی شدند.

جدول ۴. تحلیل مضمونی؛ طبقه‌بندی سلسله‌مراتبی، فراگیر، سازمان‌دهنده، کد اولیه

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	کدهای اولیه
گسست در معماری حکمرانی و اجرای فقرزدایی	پراکندگی نهادی و ضعف هماهنگی بین‌سازمانی	تشتت نهادی؛ هم‌پوشانی مأموریت‌های حمایتی؛ موازی‌کاری اجرایی؛ فقدان فرماندهی واحد عملیاتی؛ تصمیم‌گیری جزیره‌ای؛ ضعف هماهنگی ملی، استانی و محلی؛ رقابت سازمانی بر سر منابع؛ نبود سازوکار الزام‌آور همکاری بین‌بخشی
	شکاف میان خط‌مشی رسمی و میدان اجرا	شکاف متن خط‌مشی و میدان اجرا؛ دشواری تبدیل خط‌مشی به برنامه عملیاتی؛ نادیده‌گرفتن محدودیت‌های محلی؛ غلبه نگاه بوروکراتیک؛ صوری‌شدن خدمات؛ واقع‌گریزی ابلاغیه‌ها؛ تقلیل فقرزدایی به کمک‌های مقطعی؛ ضعف بازخوردگیری از مجریان محلی
	نارسایی نظام حقوقی، نظارتی و پاسخ‌گویی	ابهام مسئولیت نهادی؛ ضعف ضمانت اجرا؛ غلبه گزارش‌دهی آماری بر ارزیابی اثربخشی؛ ضعف نظارت مستقل؛ ابهام شاخص‌های عملکرد؛ خلاءهای قانونی؛ ضعف پیگیری ترک فعل؛ نبود سازوکار شفاف رسیدگی به اعتراضات
	ناکارآمدی نظام شناسایی و هدف‌گیری	اتکای بیش از حد به شاخص درآمدی؛ نادیده‌گرفتن فقر پنهان؛ خطاهای حذف و شمول؛ به‌روزنه‌بودن اطلاعات خانوار؛ ضعف اتصال پایگاه‌های داده؛ نبود تصویر چندبعدی از محرومیت؛ اتکای زیاد به خوداظهاری؛ نبود نظام پویای ورود و خروج از حمایت
اختلال در زنجیره شناسایی، حمایت و خروج پایدار از فقر	شکندگی منابع و ضعف پایداری مالی	وابستگی به اعتبارات سالانه؛ فرسایش ارزش حمایت‌ها بر اثر تورم؛ تخصیص دیر هنگام منابع؛ پراکندگی منابع مالی؛ نبود اولویت‌بندی روشن؛ نبود تناسب منابع با شدت و گستره فقر؛ ضعف پیش‌بینی مالی؛ غلبه هزینه‌های اداری
	بازتولید وابستگی حمایتی و ضعف خروج پایدار از فقر	استمرار پرداخت بدون مسیر خروج؛ تبدیل حمایت کوتاه‌مدت به وابستگی بلندمدت؛ پیوند ناقص حمایت با اشتغال؛ نبود برنامه فردی یا خانوادگی خروج از فقر؛ ضعف آموزش مهارت؛ فقدان پیگیری پساحمایتی؛ نبود بسته‌های مرحله‌بندی‌شده توانمندسازی

۱. گسست در معماری حکمرانی و اجرای فقرزدایی

اولین مضمون فراگیر به ساختار حکمرانی و ارتباط میان نهادهای مسئول مربوط است. در این پژوهش، گسست به فاصله میان تعدد بازیگران و هم‌پوشانی مأموریت‌ها از یک‌سو و شکل‌گیری سازوکار روشن برای تقسیم مسئولیت، هماهنگی و پاسخ‌گویی از سوی دیگر اشاره دارد. مشارکت‌کننده (P11) گفت: «وزارت کشور، بنیاد مسکن، سپاه، بسیج، کمیته امداد، بنیاد مستضعفان و ... هم‌زمان و موازی در یک منطقه طرح محرومیت‌زدایی اجرا می‌کنند» و تأکید کرد: «هیچ متولی واحدی برای محرومیت‌زدایی وجود ندارد». مشارکت‌کننده (P6) نیز اظهار داشت: «در میدان عمل معلوم نیست متولی اصلی چه کسی است و وقتی دستگاه‌های متعدد و متنوعی درگیر هستند، همین کثرت خودش بخشی از مسئله شده است». این روایت‌ها، پراکندگی تصمیم‌گیری و مسئولیت و ضعف هماهنگی را در میدان اجرا نشان می‌دهند.

۱-۱. پراکندگی نهادی و ضعف هماهنگی بین‌سازمانی

نهادهای متعدد، هر یک بخشی از مسئله فقر را دنبال می‌کنند و ارتباط میان این بخش‌ها از انسجام کافی برخوردار نیست. مشارکت‌کننده (P5) بر اتصال ناکافی فعالیت نهادهای افزایش هم‌پوشانی مأموریت‌ها تأکید کرد. مشارکت‌کننده (P14) نیز رقابت سازمانی بر سر تعداد افراد تحت پوشش و ارتباط آن با اعتبار و بودجه را مطرح کرد. در سطح محلی، مشارکت‌کننده (P4) یکسان‌سازی نسخه‌های اجرایی را در تفاوت میان فقر شهری و روستایی مؤثر دانست و بر ضعف بومی‌سازی تأکید کرد. از این منظر، پراکندگی نهادی با گسست میان سطح ملی و محلی همراه شده و هماهنگی را با اختلال روبه‌رو کرده است.

۱-۲. شکاف میان خط‌مشی رسمی و میدان اجرا

این مضمون به فاصله میان جهت‌گیری‌های رسمی و واقعیت اجرای برنامه‌ها مربوط است. مشارکت‌کننده (P13) گفت: «خیلی وقت‌ها طوری رفتار می‌کنیم که انگار می‌شود سیاست را وضع کرد، بدون اینکه از ابتدا به ضمانت اجرا، اقتضائات اجرا و چالش‌های آن فکر کنیم». مشارکت‌کننده (P15) نیز اظهار داشت: «شاید روی کاغذ زیاد درباره‌اش حرف زده شده، گزارش نوشته شده و عنوان برنامه گذاشته شده، ولی در میدان آدم چیز دیگری می‌بیند». مشارکت‌کننده (P14) نیز ثبت فهرست کدملی افراد به عنوان آمار اشتغال‌زایی «بدون این که واقعا مداخله‌ای اتفاق افتاده باشد» را مطرح کرد. این گزاره‌ها فاصله میان اجرای اداری و

تغییر واقعی در زندگی خانوار را نشان می‌دهند. ضعف بازخوردگیری از مجریان محلی و گروه‌های هدف نیز استمرار این فاصله را تقویت می‌کند.

۳-۱. نارسایی نظام حقوقی، نظارتی و پاسخ‌گویی

سومین مضمون سازمان‌دهنده به ابهام مسئولیت، ضعف ضمانت اجرا و غلبه ارزیابی فعالیت‌محور مربوط است. مشارکت‌کننده (P1) اظهار داشت: «ضعف اصلی ما در ایران، ضعف نهاد نظارت است» و وجود «یک نهاد ناظر مستقل با بودجه و قدرت قانونی مشخص» را در ارتقای کیفیت نظارت مؤثر دانست. وی درباره فاصله میان فعالیت و اثربخشی گفت: «چون سازوکار ارزیابی دقیق و مستقلی نداریم، اثربخشی واقعی آن دیده نمی‌شود». مشارکت‌کننده (P10) نیز تأکید کرد: «برای پایش جدی، نمی‌شود فقط به تعداد پرونده‌های حمایتی یا مبلغ کمک‌ها اکتفا کرد» و پیشنهاد کرد در کنار میزان پوشش، تغییر واقعی در وضعیت گروه هدف سنجیده شود. وی افزود: «اگر سازوکاری باشد که بازخورد جامعه هدف به‌طور سیستماتیک جمع‌آوری و در گزارش‌های ارزیابی منعکس شود، می‌توانیم برنامه‌ها را براساس شواهد واقعی اصلاح کنیم». این گزاره‌ها نشان می‌دهند ابهام مسئولیت، ضعف استقلال نظارت، غلبه شاخص‌های فعالیت‌محور و محدودیت بازخورد جامعه هدف، ظرفیت پاسخ‌گویی و یادگیری را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

۲. اختلال در زنجیره شناسایی، حمایت و خروج پایدار از فقر

دومین مضمون فراگیر به ارتباط میان شناخت فقر، هدف‌گیری، تأمین مالی حمایت و مسیر خروج خانوار از فقر مربوط است. مشارکت‌کننده (P6) گفت: «بیشتر به پرداخت و توزیع فکر کرده‌ایم تا به نتیجه» و پرسید «این دادن قرار است چه تغییری در زندگی فرد ایجاد کند؟» این روایت، ارتباط ضعف شناسایی، ناپایداری منابع و ضعف توانمندسازی را در فرایند حمایت برجسته می‌کند.

۱-۲. ناکارآمدی نظام شناسایی و هدف‌گیری گروه‌های فقیر

یکی از مضامین پرتکرار، ضعف اطلاعات و خطا در شناسایی گروه‌های هدف بود. مشارکت‌کننده (P2) گفت: «هنوز که هنوز است، من به عنوان مددکار نمی‌دانم لیست نیازمندی که به دستم می‌رسد، چقدر دقیق است». مشارکت‌کننده (P5) نیز اظهار داشت: «هم عده‌ای که واقعا نیازمندند جا می‌مانند و هم گاهی کسانی وارد فهرست می‌شوند که

اولویت پایین‌تری دارند». مشارکت‌کننده (P6) نیز از جدایی صوری برخی زوجها برای استفاده از حمایت‌ها سخن گفت. این روایت‌ها حضور خطاهای حذف و شمول، روزآمد نبودن اطلاعات و محدودیت دقت هدف‌گیری را نشان می‌دهند.

مشارکت‌کننده (P6) همچنین گفت: «ما معمولاً فقر را فقط در نداشتن پول یا خالی بودن سفره خلاصه می‌کنیم» و بر ابعاد سلامت، فرهنگ و دسترسی تأکید کرد. این گزاره با کدهای مرتبط با تقلیل فقر به درآمد، شناخت فقر چندبعدی و محدودیت اطلاعات رفاهی ارتباط دارد.

۲-۲. شکندگی منابع و ضعف پایداری مالی

مشارکت‌کنندگان وابستگی برنامه‌ها به اعتبارات سالانه، تأثیر تورم بر ارزش واقعی حمایت‌ها و پراکندگی منابع را مطرح کردند. مشارکت‌کننده (P9) اظهار داشت: «قبلاً با بودجه‌ای مشخص می‌شد یک شغل خرد خانگی ایجاد کرد، اما الان با تورم شدید، همان بودجه حتی برای یک پنجم کار هم کفایت نمی‌کند». مشارکت‌کننده (P12) نیز گفت: «خیلی از برنامه‌ها به اعتبارات سالانه و تصمیم‌های مقطعی وابسته‌اند ... با این وضعیت، شما نمی‌توانید یک برنامه توانمندسازی جدی و چندساله طراحی کنید». این گزاره‌ها نشان می‌دهند ناپایداری مالی، افق زمانی مداخلات را کوتاه و استمرار برنامه‌های توانمندساز را محدود کرده است.

۲-۳. بازتولید وابستگی حمایتی و ضعف خروج پایدار از فقر

بخشی از یافته‌ها به فاصله میان دریافت حمایت و خروج پایدار از فقر مربوط بود. مشارکت‌کننده (P5) گفت: «در بسیاری از برنامه‌ها، هنوز بیشتر انرژی روی رفع فشار فوری متمرکز می‌شود و کمتر به این پرداخته می‌شود که چه عاملی این خانوار را در همان وضعیت نگه داشته است». مشارکت‌کننده (P14) نیز اظهار داشت: «حداقل در تجربه میدانی من، کمتر طرحی را دیده‌ام که از ابتدا تا انتها با منطق توانمندسازی و خروج پایدار از فقر طراحی شده باشد». نبود برنامه فردی یا خانوادگی، ارتباط محدود حمایت با اشتغال و آموزش مهارت و ضعف پیگیری پس‌حمایتی نیز در داده‌ها تکرار شد. در این وضعیت، حمایت در بخشی از موارد با مسیر مشخص خروج از فقر همراه نشده است.

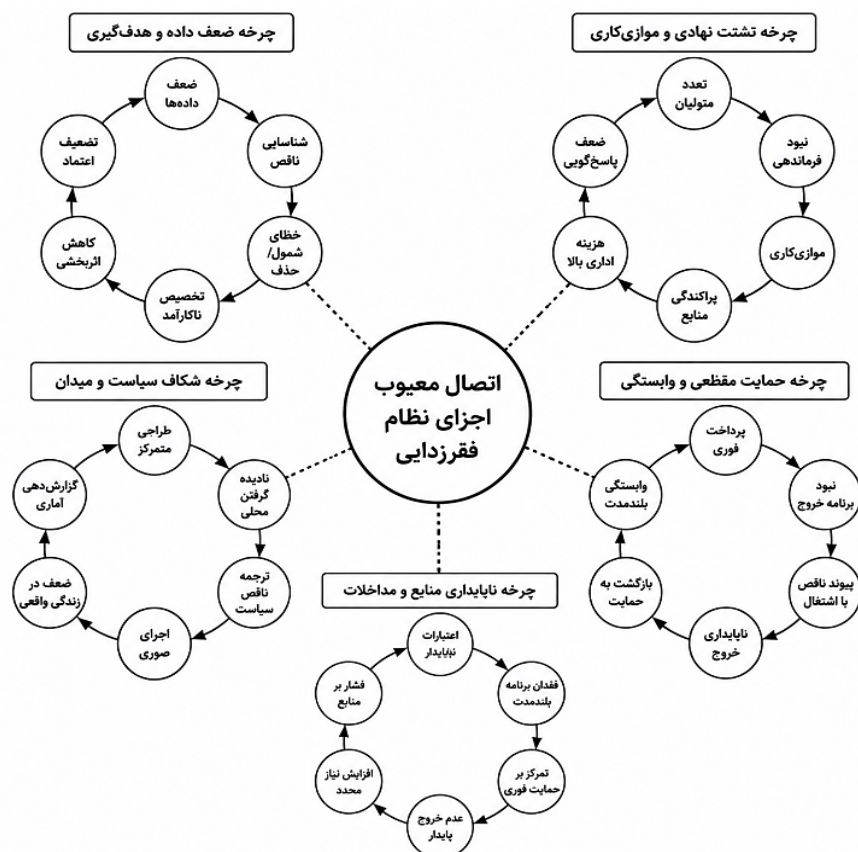
پیوند مضامین و چرخه‌های بازتولید ناکارآمدی

بررسی ارتباط میان مضامین نشان داد که نارسایی‌ها در روایت مشارکت‌کنندگان گاه هم‌زمان ظاهر شده و در برخی وضعیت‌ها یکدیگر را تقویت می‌کنند. این ارتباط بر پایه هم‌وقوعی مضامین، تکرار ارتباط مسائل در روایت‌ها و تفسیر توالی رخدادها صورت‌بندی شد و سنجش عددی شدت ارتباط یا آزمون رابطه علی در آن انجام نشد. بر این اساس، پنج چرخه اصلی شامل ضعف داده و خطای هدف‌گیری، تشتت نهادی و موازی‌کاری، حمایت مقطعی و وابستگی، شکاف خط‌مشی و میدان اجرا و ناپایداری منابع و مداخلات کوتاه‌مدت شناسایی شد.

در چرخه اول، ضعف حکمرانی داده با شناسایی ناقص یا نادرست خانوار و خطای هدف‌گیری همراه می‌شود و این وضعیت تخصیص منابع و اثربخشی حمایت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مشارکت‌کننده (P7) گفت: «بدون حکمرانی داده، کور هستیم ... تا وقتی داده‌محور نشویم، هدف‌گیری دقیق محال است». در چرخه دوم، تعدد نهادهای متولی، ضعف هماهنگی و موازی‌کاری با پراکندگی منابع و ابهام مسئولیت همراه است. مشارکت‌کننده (P11) این وضعیت را با عبارت «اقدامات همدیگر را خشی کرده‌اند» توصیف کرد.

چرخه سوم با غلبه حمایت فوری بر مسیر توانمندسازی شکل می‌گیرد. حمایت کوتاه‌مدت، در صورت ارتباط محدود با مهارت و اشتغال، زمینه بازگشت خانوار به نیاز حمایتی را تقویت می‌کند. مشارکت‌کننده (P6) گفت: «وقتی حمایت، مسیر خروج نداشته باشد، از یک جایی به بعد می‌تواند انگیزه تولید و تلاش را ضعیف کند». در چرخه چهارم، طراحی اداری و متمرکز خط‌مشی با تفاوت‌های محلی و محدودیت‌های اجرایی همراه شده و در برخی موارد به اجرای صوری و گزارش‌دهی آماری می‌رسد. مشارکت‌کننده (P11) گفت: «راحت‌ترین کار برای مجری این است که کولر و فرش بدهد و گزارش محرومیت‌زدایی بنویسد» و پرسش درباره میزان کاهش فقر در حاشیه قرار گیرد. چرخه پنجم نیز با ناپایداری منابع و محدود شدن افق برنامه‌ها به مداخلات کوتاه‌مدت شکل می‌گیرد و با ضعف برنامه‌ریزی چندساله و بازگشت نیاز حمایتی استمرار پیدا می‌کند. ارتباط این پنج چرخه در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲. چرخه‌های معیوب نظام موجود



شکل ۲ صورت‌بندی تفسیری ارتباط میان مضامین و چرخه‌های شناسایی شده در اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی را نشان می‌دهد. فلش‌ها مسیر ارتباط و تقویت متقابل مسائل در روایت مشارکت‌کنندگان را نشان می‌دهند و توالی زمانی یا رابطه علی میان اجزای شکل را بیان نمی‌کنند. این ارتباط‌ها بر پایه هم‌وقوعی مضامین، تکرار ارتباط مسائل در روایت‌ها و تفسیر نحوه بازتولید آن‌ها صورت‌بندی شده‌اند. بنابراین، پنج چرخه شناسایی شده در شکل به‌عنوان بخش‌هایی مرتبط از یک وضعیت اجرایی درهم‌تنیده در نظر گرفته می‌شوند. برآیند این ارتباط‌ها، گسست در زنجیره داده، تصمیم‌گیری، تخصیص منابع، اجرا، نظارت و یادگیری است. از این منظر، نارسایی‌های فرایند اجرا در ارتباط با یکدیگر قرار می‌گیرند و در برخی وضعیت‌ها یکدیگر را تقویت می‌کنند و زمینه تداوم الگوی ناکارآمدی را فراهم می‌سازند.

پیامدهای تداوم آشفته‌گی‌ها

پیامدهای تداوم این چرخه‌ها در شش بخش اصلی آشکار شد: بازتولید فقر و محرومیت پایدار، هدررفت و تخصیص ناکارآمد منابع، فرسایش اعتماد عمومی، تعمیق نابرابری در دسترسی، تداوم حمایت جبرانی و کاهش ظرفیت یادگیری و اصلاح خط‌مشی. این مضامین از تحلیل و مقایسه روایت مشارکت‌کنندگان استخراج و در جریان بازبینی کدها و مضامین از نظر انسجام مفهومی و تناسب با شواهد تجربی بررسی شدند. مشارکت‌کننده (P11) درباره اعتماد عمومی گفت: «مردم نسبت به سازمان‌های حمایتی بدبین شده‌اند و می‌گویند این نهادها به اولویت‌های واقعی‌شان توجه ندارند». مشارکت‌کننده (P7) نیز درباره یادگیری خط‌مشی تأکید کرد که داده باید از «ابزار گزارش‌دهی به ابزار یادگیری» تبدیل شود. سایر پیامدها نیز بر اساس شواهد موجود در روایت مشارکت‌کنندگان و کدهای حاصل از مصاحبه‌ها در ساختار یافته‌ها قرار گرفتند.

اعتبار این مضامین از طریق بازخوانی داده‌ها، بازبینی کدها و مضامین، بررسی انسجام درونی و تطبیق آن‌ها با شواهد تجربی کنترل شد. نتیجه ضریب کاپای کوهن نیز میزان توافق میان دو کدگذار را ۰/۵۹ نشان داد. بر این اساس، شش پیامد در ساختار یافته‌ها تثبیت شدند. در مجموع، آشفته‌گی اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ارتباط میان گسست حکمرانی، ضعف داده، خطای هدف‌گیری، ناپایداری منابع، اجرای کوتاه‌مدت و ضعف یادگیری شکل گرفته است. این نارسایی‌ها از طریق چرخه‌های معیوب با یکدیگر ارتباط دارند و پیامدهایی چون استمرار محرومیت، اتلاف منابع، کاهش اعتماد، نابرابری در دسترسی و ضعف ظرفیت اصلاح خط‌مشی را تقویت می‌کنند. یافته‌ها در این سطح، آشفته‌گی اجرایی را به عنوان وضعیتی رابطه‌مند و بازتولیدشونده صورت‌بندی می‌کنند که مبنای ورود به مرحله بعدی طراحی آرمانی پژوهش قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف صورت‌بندی آشفته‌گی‌های اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران و تبیین پیامدهای تداوم آن‌ها انجام شد. یافته‌ها نشان داد مسئله اجرا در مجموعه‌ای از نارسایی‌های مرتبط در حکمرانی، شناخت فقر، هدف‌گیری، تخصیص منابع، حمایت، توانمندسازی و یادگیری خط‌مشی شکل گرفته است. تحلیل مضمون، دو مضمون فراگیر و

شش مضمون سازمان‌دهنده را آشکار کرد و بررسی ارتباط و تقویت متقابل آن‌ها به صورت‌بندی پنج چرخه معیوب و شش پیامد انجامید. این چرخه‌ها بر پایه هم‌وقوعی مضامین، تکرار ارتباط مسائل در روایت مشارکت‌کنندگان و تفسیر روابط آن‌ها صورت‌بندی شدند و رابطه علی یا شدت کمی ارتباط میان مضامین در این پژوهش سنجیده نشد.

اولین مضمون فراگیر، گسست در معماری حکمرانی و اجرای فقرزدایی، به تعدد دستگاه‌های مسئول، هم‌پوشانی مأموریت‌ها، ضعف هماهنگی و ابهام مسئولیت‌ها مربوط است. شکاف میان خط‌مشی رسمی و میدان اجرا و غلبه گزارش‌دهی فعالیت‌محور بر ارزیابی پیامدها نیز در این بخش قرار دارد. دومین مضمون فراگیر، اختلال در زنجیره شناسایی، حمایت و خروج بایدار از فقر، به ضعف داده، خطاهای هدف‌گیری، شکنندگی منابع و ارتباط محدود حمایت و توانمندسازی مربوط است. داده‌های پراکنده و اتکای محدود به شاخص‌های درآمدی، شناخت چندبعدی وضعیت خانوار را محدود و ناپایداری منابع، افق مداخلات را کوتاه می‌کند.

مقایسه یافته‌ها با پژوهش‌های پیشین بر اساس ابعاد چارچوب نظری و مفاهیم حساس‌کننده انجام شد. تعدد متولیان، ضعف هماهنگی، نارسایی اطلاعاتی، محدودیت منابع و ضعف توانمندسازی با یافته‌های پیری و صالح‌پور (۱۴۰۴) همخوانی دارد. آشفتگی تقسیم مسئولیت، فقدان متولی محوری، ضعف اطلاعات ثبتی و نظارت کم‌اثر نیز با یافته‌های فغانی، گرجی‌پور و ایمانی خوشخو (۱۴۰۰) ارتباط دارد. اهمیت روابط بین‌سازمانی، شرایط محلی و بازخورد جامعه هدف نیز با نتایج ثنائی‌اعلم و همکاران (۱۳۹۵) هم‌جهت است. تمایز پژوهش حاضر در این است که این مؤلفه‌ها را در ارتباط با یکدیگر و در قالب پنج چرخه معیوب صورت‌بندی کرده و سازوکار تداوم آشفتگی اجرایی را بر پایه تجربه کنشگران توضیح می‌دهد.

بر پایه روایت مشارکت‌کنندگان، ضعف داده با خطای هدف‌گیری همراه می‌شود و هدف‌گیری نامتناسب بر تخصیص منابع و اثربخشی حمایت اثر می‌گذارد. در چرخه نهادی، تعدد بازیگران و ضعف هماهنگی با پراکندگی منابع و ابهام مسئولیت همراه است. ناپایداری منابع نیز افق مداخلات را کوتاه می‌کند و حمایت کوتاه‌مدت در شرایط ارتباط محدود با

توانمندسازی، نیاز حمایتی را در دوره‌های بعد تقویت می‌کند. این روابط تفسیری و مبتنی بر الگوهای همراهی و تقویت مضامین در روایت‌ها هستند.

در چارچوب صورت‌بندی آشفتگی‌ها در طراحی آرمانی ایکاف، مسئله اجرا در یک جزء منفرد متمرکز نیست و در ارتباط میان شناخت فقر، تصمیم‌گیری، منابع، خدمات، توانمندسازی، نظارت و یادگیری شکل می‌گیرد. پنج چرخه ضعف داده و خطای هدف‌گیری، تشتت نهادی و موازی‌کاری، حمایت مقطعی و وابستگی، شکاف خط‌مشی و میدان اجرا و ناپایداری منابع و مداخلات کوتاه‌مدت، اجزای مرتبط یک آشفتگی اجرایی‌اند. این یافته با برداشت چندسطحی از اجرای خط‌مشی نیز هم‌جهت است که اجرا را حاصل تعامل تصمیم‌های رسمی، سازمان‌ها، مجریان و شرایط میدان می‌داند (Hill & Hupe, ۲۰۲۲). در این بستر، تجربه میدان و شرایط محلی بر تحقق عملی خط‌مشی اثر دارند و انتقال بازخورد به سطح تصمیم‌گیری، ظرفیت یادگیری را تقویت می‌کند. از سوی دیگر، تعدد بازیگران به اقتضای چندبعدی بودن فقر اهمیت دارد و مسئله اصلی در کیفیت ارتباط، قواعد همکاری، تبادل داده، حل تعارض و پاسخ‌گویی مشترک قرار می‌گیرد. یافته‌ها بر تقویت راهبری شبکه‌ای و مسئولیت‌پذیری مشترک تأکید دارند.

یافته‌ها همچنین نشان داد ظرفیت اجرای خط‌مشی فراتر از منابع مالی است و توان تولید و تحلیل داده، سازمان‌دهی منابع، هماهنگی دستگاه‌ها، استفاده از تجربه مجریان و سنجش تغییر در وضعیت خانوارها را دربرمی‌گیرد. از این منظر، ظرفیت سیاستی در ارتباط میان اطلاعات، منابع، توانمندی سازمانی و یادگیری شکل می‌گیرد و افزایش منابع همراه با استمرار ضعف‌های شناسایی، تخصیص، اجرا و ارزیابی، ظرفیت محدودی برای بهبود پیامدها ایجاد می‌کند.

بر این اساس، پاسخ پرسش پژوهش آن است که آشفتگی‌های اجرای خط‌مشی‌های فقرزدایی در ایران مجموعه‌ای از نارسایی‌های مرتبط در حکمرانی، داده، هدف‌گیری، منابع، حمایت، اجرا و یادگیری هستند که در قالب پنج چرخه دارای ارتباط تقویت‌کننده صورت‌بندی می‌شوند. این ارتباط‌ها رابطه علی یا شدت کمی اثرگذاری را نشان نمی‌دهند و نحوه همراهی و تقویت متقابل نارسایی‌ها در فرایند اجرا را بیان می‌کنند. تداوم این چرخه‌ها با استمرار محرومیت، تخصیص ناکارآمد منابع، نابرابری در دسترسی، فرسایش اعتماد و کاهش ظرفیت یادگیری و اصلاح خط‌مشی همراه است.

دلالت‌های سیاستی

دلالت‌های سیاستی بر اساس مضامین و چرخه‌های استخراج‌شده از داده‌های میدانی و الگوهای تکرارشونده در روایت مشارکت‌کنندگان صورت‌بندی شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد اصلاح اجرا به توجه هم‌زمان به چند نارسایی مرتبط در هر چرخه نیاز دارد:

۱. تقویت راهبری و پاسخ‌گویی مشترک

این جهت‌گیری از چرخه تشتت نهادی و موازی‌کاری استخراج شده است. شفافیت تقسیم کار، مسئولیت، تبادل داده و منابع، حل اختلاف و پاسخ‌گویی دستگاه‌ها و سنجش نتایج بر اساس کاهش هم‌پوشانی و بهبود وضعیت خانوارها پیشنهاد می‌شود.

۲. استقرار حکمرانی یکپارچه و پویای داده

این پیشنهاد به چرخه ضعف داده و خطای هدف‌گیری مربوط است. اتصال پایگاه‌ها، استانداردهای مشترک، به‌روزرسانی داده، حفاظت از حریم خصوصی و امکان اصلاح خطاهای حذف و شمول باید در یک چارچوب هماهنگ قرار گیرد.

۳. ارتباط حمایت با مسیر متناسب توانمندسازی

این جهت‌گیری از چرخه حمایت مقطعی و وابستگی استخراج شده است. تعیین نوع و مدت خدمات بر اساس وضعیت خانوار، ارتباط حمایت معیشتی با خدمات مکمل و پیگیری پس از خروج می‌تواند پایداری خروج از فقر را تقویت کند و حمایت خانوارهای فاقد ظرفیت اشتغال نیز استمرار یابد.

۴. گذار از گزارش‌دهی فعالیت‌محور به ارزیابی نتیجه‌محور

این پیشنهاد با یافته‌های مربوط به ضعف نظارت و یادگیری ارتباط دارد. ارزیابی باید تغییر در امنیت معیشتی، دسترسی به خدمات، ثبات اشتغال، کاهش آسیب‌پذیری و پایداری خروج از فقر را نیز اندازه‌گیری کند و تجربه مجریان و جامعه هدف را در اصلاح برنامه‌ها به کار گیرد.

۵. تقویت انعطاف محلی همراه با پاسخ‌گویی

این پیشنهاد از یافته مربوط به شکاف میان خط‌مشی و میدان اجرا و تفاوت شرایط محلی استخراج شده است. اختیار سطوح محلی باید با دسترسی به داده، منابع متناسب، معیارهای روشن و ارزیابی نتایج همراه باشد.

با توجه به ماهیت تفسیری یافته‌ها، این جهت‌گیری‌ها به‌عنوان پیشنهاد‌های مبتنی بر شواهد کیفی پژوهش ارائه می‌شوند و تعیین میزان اثربخشی هر یک نیازمند ارزیابی در عرصه اجراست. اجرای آزمایشی این اصلاحات در چند استان با شرایط متفاوت و ارزیابی نتایج می‌تواند امکان سنجش قابلیت اجرا، پیامدهای مداخلات و نیازهای اصلاحی را پیش از گسترش آن‌ها فراهم کند.

محدودیت‌های پژوهش

پژوهش حاضر بر پایه داده‌های ۱۷ مشارکت‌کننده دارای ارتباط تخصصی، اجرایی، پژوهشی و میدانی با حوزه فقرزدایی انجام شد؛ از این‌رو، تعمیم آماری یافته‌ها به همه دستگاه‌ها، مناطق و گروه‌های جمعیتی امکان‌پذیر نیست. تفاوت‌های استانی و فقر شهری و روستایی نیز به‌صورت مقایسه‌ای بررسی نشد و پژوهش تفاوت اجرای سه خط‌مشی تنظیمی، حمایتی و ترویجی را به‌صورت مستقل مقایسه نکرد. تمرکز مطالعه بر آشفته‌گی‌های مشترک و ارتباط میان مسائل این مجموعه خط‌مشی‌ها قرار داشت.

تجربه خانوارهای دریافت‌کننده حمایت، افراد حذف‌شده و خانوارهای بازگشته به چرخه حمایت نیز سهم محدودتری در داده‌ها داشت. حساسیت موضوع و جایگاه سازمانی برخی مشارکت‌کنندگان می‌تواند بر نحوه بیان تجربه‌ها اثر گذاشته باشد. روابط میان آشفته‌گی‌ها و چرخه‌های معیوب نیز صورت‌بندی تفسیری مبتنی بر داده‌های کیفی هستند و بررسی آن‌ها در قالب روابط علی به مطالعات تکمیلی نیاز دارد. فرایند تحلیل مضمون، با وجود بازبینی کدها و مضامین و سنجش توافق کدگذاری، همچنان با تفسیر پژوهشگر ارتباط دارد.

پیشنهاد‌هایی برای پژوهش‌های آتی

با توجه به محدودیت‌های پژوهش حاضر، مطالعات آینده می‌توانند آشفته‌گی‌های شناسایی‌شده را میان استان‌ها و مناطق شهری و روستایی مقایسه کنند و نقش شرایط نهادی، اقتصادی و اجتماعی را بررسی نمایند. مطالعه طولی مسیر خانوار از ورود به حمایت تا پس از خروج نیز می‌تواند ارتباط نوع و مدت حمایت با استمرار یا بازگشت به فقر را بررسی کند. حضور بیشتر خانوارهای دریافت‌کننده حمایت، افراد حذف‌شده و خانوارهای بازگشته نیز تجربه این گروه‌ها را روشن‌تر می‌کند.

استفاده از روش‌های ترکیبی می‌تواند برخی ارتباط‌های مطرح‌شده در این پژوهش، از جمله ارتباط خطای هدف‌گیری با تخصیص منابع، هزینه موازی‌کاری و ارتباط نوع حمایت با پایداری خروج از فقر را با شاخص‌های کمی بررسی کند. همچنین، آزمون صورت‌بندی پنج چرخه معیوب در زمینه‌های استانی و ساختارهای اجرایی متفاوت و ارزیابی آزمایشی مداخلاتی چون شناسایی چندبعدی، برنامه‌های خانوارمحور، هماهنگی بین‌دستگاهی و ارزیابی نتیجه‌محور می‌تواند شواهد بیشتری درباره قابلیت اجرا و پیامدهای آن‌ها فراهم کند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

از تمامی استادان، صاحب‌نظران و مشارکت‌کنندگان پژوهش که با اختصاص وقت و ارائه دیدگاه‌ها و تجربه‌های ارزشمند خود، در انجام این مطالعه نقش مؤثری ایفا کردند، سپاسگزاری می‌شود.

ORCID

Mehdi Norouzi



<http://orcid.org/۲۹۳۵-۱۰۳۶-۰۰۰۰-۰۰۰۹>

Ali Asghar Pourezzat



<http://orcid.org/0000-0002-1875-3479>

منابع

- الوانی، سید مهدی، پورعزت، علی اصغر، و نجابت، انسیه. (۱۳۹۴). بررسی دلایل اثربخش نبودن عملکرد سیستم خط‌مشی‌گذاری در ایران در زمینه فقرزدایی (مطالعه موردی: لایحه فقرزدایی در کشور جمهوری اسلامی ایران). فصلنامه مدیریت دولتی، ۱۷(۱)، ۱-۱۸.
- ثنایی‌اعلم، فاطمه، معمارزاده طهران، غلامرضا، و دانش فرد، کرم‌الله. (۱۳۹۵). ارائه الگوی اجرای خط مشی فقرزدایی در ایران براساس سند چشم‌انداز بیست ساله. مطالعات مدیریت راهبردی، ۲۸، ۲۳۳-۲۶۶.
- پیری، صدیقه، و صالح‌پور، نیوشا. (۱۴۰۴). فراترکیب مطالعات فقرزدایی سازمانی. فصلنامه مطالعات تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱۴(۲)، ۲۶۲-۲۳۹.

دانایی فرد، حسن، نبوی، سید مرتضی، نصری، فرامرز، و سجادی نژاد، سید محمد جواد. (۱۴۰۳). مفهوم پردازی خط مشی ها، راهبردها و برنامه های رفع فقر در ایران: پژوهش کیفی. پژوهش های مدیریت عمومی، ۱۷(۶۵)، ۱-۳۴.

فقانی، مهدی، گرجی پور، اسماعیل، و ایمانی خوشخو، محمد جواد. (۱۴۰۰). فرصتی برای بازنگری: ارائه الگوی اجرای سیاست های رفاهی با نگاهی به برنامه هفتم توسعه کشور. فصلنامه مددکاری اجتماعی و بهزیستی اجتماعی، ۱۱(۲)، ۳۷-۵۷.

قرباغی، میثم، میثمی، سید محمد، و لطیفی، میثم. (۱۴۰۰). فراتر کتب مطالعات اجرای خط مشی عمومی در ایران. فصلنامه سیاست گذاری عمومی، ۷(۳)، ۲۶۰-۲۴۳.

References

- Ackoff, R. L., Magidson, J., & Addison, H. J. (2006). *Idealized design: Creating an organization's future*. Wharton School Publishing.
- Banerjee, A., Hanna, R., Olken, B. A., & Sverdlin Lisker, D. (2024). Social protection in the developing world. *Journal of Economic Literature*, 62(4), 1349–1421. <https://doi.org/10.1257/jel.20241646>
- Barrientos, A. (2011). Social protection and poverty. *International Journal of Social Welfare*, 20(3), 240–249.
- Bullock, H. L., Lavis, J. N., Wilson, M. G., Mulvale, G., & Miatello, A. (2021). Understanding the implementation of evidence-informed policies and practices from a policy perspective: A critical interpretive synthesis. *Implementation Science*, 16, Article 18. <https://doi.org/10.1186/s13012-021-01082-7>
- Fiszbein, A., Schady, N., Ferreira, F. H. G., Grosh, M., Keleher, N., Olinto, P., & Skoufias, E. (2009). *Conditional cash transfers: Reducing present and future poverty*. World Bank.
- Hill, M., & Hupe, P. (۲۰۲۲). *Implementing public policy: An introduction to the study of operational governance* (4th ed.). SAGE.
- Hogwood, B. W., & Gunn, L. A. (1984). *Policy analysis for the real world*. Oxford University Press.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.
- Matland, R. E. (1995). Synthesizing the implementation literature: The ambiguity-conflict model of policy implementation. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 5(2), 145–174. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jpart.a037242>
- Mussida, C., & Sciulli, D. (2022). The dynamics of poverty in Europe: What has changed after the Great Recession? *The Journal of Economic Inequality*, 20(4), 915–937. <https://doi.org/10.1007/s10888-022-09527-9>
- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity, and accountability*. Open University Press.

- Ruja, I. N., Sumarmi, & Idris. (2024). Programs, opportunities, and challenges in poverty reduction: A systematic review. *SAGE Open*, 14(2), Article 21582440241256242. <https://doi.org/10.1177/21582440241256242>
- Sabatier, P. A., & Mazmanian, D. A. (1980). The implementation of public policy: A framework of analysis. *Policy Studies Journal*, 8(4), 538–560. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.1980.tb01266.x>
- United Nations Development Programme, & Oxford Poverty and Human Development Initiative. (2024). Global Multidimensional Poverty Index 2024: Poverty amid conflict. United Nations Development Programme.
- United Nations Development Programme, & Oxford Poverty and Human Development Initiative. (2025). Global Multidimensional Poverty Index 2025: Overlapping hardships—Poverty and climate hazards. United Nations Development Programme.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society*, 6(4), 445–488. <https://doi.org/10.1177/009539977500600404>
- World Bank. (2025). Poverty & equity brief: Islamic Republic of Iran.
- Wu, X., Ramesh, M., & Howlett, M. (2015). Policy capacity: A conceptual framework for understanding policy competences and capabilities. *Policy and Society*, 34(3–4), 165–171. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2015.09.001>

References [In Persian]

- Alvani, S. M., Pourezzat, A. A., & Nejabat, A. (2015). Investigating the causes of Iran's policymaking system performance inefficiency regarding poverty eradication: A case study of the Poverty Eradication Bill in the Islamic Republic of Iran [In Persian]. *Journal of Public Administration*, 7(1), 1–18. <https://doi.org/10.22059/jipa.2015.52082>
- Danaeefard, H., Nabavi, M., Nasri, F., & Sajjadi Nezhad, M. J. (2024). Conceptualization of policies, strategies, and programs for poverty alleviation in Iran: A qualitative study [In Persian]. *Public Management Researches*, 17(65), 1–34. <https://doi.org/10.22111/JMR.2024.47306.6110>
- Faghani, M., Gorjipoor, E., & Imani Khoshkhoo, M. J. (2021). A reflection opportunity: Designing a welfare policy implementation model with an emphasis on the Seventh Development Plan [In Persian]. *Quarterly Journal of Social Work and Social Welfare*, 1(2), 37–57.
- Gharabaghi, M., Moghimi, S. M., & Latifi, M. (2021). A meta-synthesis of public policy implementation studies in Iran [In Persian]. *Iranian Journal of Public Policy*, 7(3), 243–260. <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2021.83377>
- Piri, S., & Salehpour, N. (2025). Meta-synthesis of organizational anti-poverty studies in Iran [In Persian]. *Quarterly of Social Studies Research in Iran*, 14(2), 239–262. <https://doi.org/10.22059/jisr.2025.387970.1573>
- Sanaei Alam, F., Memarzadeh Tehran, G., & Daneshfard, K. (2017). Proposing a model for implementation of poverty eradication policies in Iran based on the 20-year outlook [In Persian]. *Strategic Management Studies*, 7(28), 233–266.